

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Eleriin Kuuskmäe

**UUSSISSERÄNDAJATE KOHANEMINE EESTIS JA SELLE
VÕIMALIK MÕJU NENDE IDENTITEEDILE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Heiko Pääbo, PhD

Tartu 2022

Autorsuse deklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 8967

Eleriin Kuuskmäe, 16.05.2022

Lühikokkuvõte

Globaliseerivas maailmas on trendiks, et inimesed liiguvad üle piiride tihemini ning nad tahavad sihtriiki jääda kauemaks, mis tõttu on neile vaja pakkuda perspektiivi. Ka Eesti on teinud arengut selles osas, et olla vastuvõtlikum talentidele, kuigi suhestumine erineva taustaga inimestesse on arengujärgus. Tekkivas olukorras oleks eriti vaja sisserändajate vastu solidaarne olla. Käesolev uurimistöö heidab pilgu kolmandatest riikidest saabuvate immigrantide maailmapilti ning üritab nende kogemustele põhinedes valukohtadele tähelepanu pöörata. Seal juures analüüsitakse, kuidas uued sisserändajad ühiskonda integreeruvad ja millist mõju võib see protsess nende identiteedile avaldada. Uurimuses kasutati kvalitatiivset meetodit, mille käigus viidi läbi intervjuud ja uuriti vastuste mustreid. Põhiliste tulemustena leiti, et immigrantid integreeruvad enamasti edukalt, just tänu enda avatud hoiakutele ning ümber kohanemine ei avaldanud erilist mõju nende identiteedile, vaid avardas seda.

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetiline raamistik	7
1.1 Identiteedi mõistmine.....	7
1.2 Migratsioonipoliitika ja immigrandid Eestis	9
1.3 Kohanemise tegurid ja nende seos identiteediga	10
1.4 Akulturatsioon ja selle liigid.....	11
1.4.1 Sisserändaja poole kohanemine	12
1.4.2 Ühiskonna poolne kohanemine.....	12
2. Uurimismetoodika.....	14
3. Uussisserändajate kohanemise ja identiteedi muutumise analüüs	17
3.1 Kultuuriline kohanemine	17
3.2 Heaolust tulenev kohanemine	19
3.3 Sotsiaalne kohanemine.....	21
3.4 Akulturatsiooni võimalik mõju identiteedile	23
4. Arutelu	26
Kokkuvõte.....	30
Summary	32
Kasutatud allikad	34
Lisad.....	38

Sissejuhatus

Hoolimata sellest, et Eesti ei ole riik, kuhu enamus sisserändajaid tahab jääda, on lähinaabrid tegelenud kasvava immigratsioonikriisiga (ÜRO, 2021) ja seega oleks sobiv ka Eesti kontekstis sellele teemale valgust heita. Nüüd seoses Ukraina sõjaga on veelgi rohkem inimesi pidanud ümber paiknema (Desilver, 2022). Euroopast on saanud suur immigrantide vastuvõtja ning sellega on ka ühiskonnad muutunud rohkem etniliselt ja kultuuriliselt mitmekesiseks (Okólski, 2012, 269). Osad Euroopa riigid on juba liikunud suurema pildi poole ehk selle asemel, et vaadelda uussisserändajaid kui ohtu, keskendutakse rohkem kogukondadele ja nende ühtsusele üldiselt (Penninx *et al.*, 2008, 5). Eesti ei saa sellest välja jääda, seega peaks välja töötama poliitika, mis aitaks vastanduvatel kultuuridel üksteisega kohaneda.

Tekkiv trend on see, et immigrandid jäävad sihtriiki pikemaks ajaks ja seega on neile vaja pakkuda mingisugust perspektiivi (Lesińska, 2012, 244). Eesti on teinud palju tööd selle nimel, et olla sihtkoht kasvavatele äridele ja digilahendustele (nt *Work in Estonia*), kuid suhtumine inimestesse, kes ei too palju raha sisse, on veel arengujärgus. Varasemalt on tehtud mitmeid lõimumise ja hinnangute põhiseid uuringuid, kuid need keskenduvad eelkõige eestlaste ja venelaste (või nõukoguaegsete immigrantide) suhetele ning teisele põlvkonnale või inimestele, kes on juba pikaajaliselt Eestis viibinud (nt *Eesti Integratsiooni Monitooringud*). Sealt tuleb välja, et üldiselt integreerutakse hästi, kuid siiski iga inimese kogemus on erinev. Siin töös keskendutakse kolmandatest riikidest saabujatele, et hinnata nende kogemusi siis, kui kultuurid on väga erinevad ja riigid üksteisest kauged.

Töö eesmärgiks on anda parem arusaam sisserändajate kogemustest ühiskonda integreerumisel ja konfliktidest, mis võivad toimuda nii nende sees kui ka teiste inimestega suheldes. See oleks oluline, et vajadusel välja töötada paremad kohanemisprogrammid ning adekvaatselt hinnata, millised motivatsioonid siia rännanud inimestel on ja kuidas need muutuvad.

Uurimisprobleemi lahendamiseks on esitatud uurimisküsimused:

1. Millise akulturatsiooni strateegia järgi uussisserändaja kohaneb?
2. Kui edukalt Eestisse saabunud uusimmigrandid integreeruvad ja millest see sõltub?
3. Kas ja kuidas muutub sisserändaja identiteet kohanedes uue kultuuriga?

Käesolev uurimistöö annab ülevaate akulturatsiooni strateegiatest, nende võimalikust mõjust identiteedile ja Eestisse immigrereerunud inimeste lõimumisest. Sellele järgnevalt analüüsitakse, kuidas uued sisserrändajad ühiskonda integreeruvad ja millist mõju võib see protsess nende identiteedile avaldada. Keskseks uurimisprobleemiks on välja selgitada, millise akulturatsiooni strateegia kaudu uussisserrändaja kohaneb Eesti ühiskonnaga ning kas ja kuidas see mõjutab tema identiteeti.

Analüüsimiseks kasutatakse intervjuusid vabatahtlikega, kes on Eestis olnud vähemalt ühe, aga mitte rohkem kui kuus aastat ning seejärel nende vastused kodeeritakse, et kokkuvõtvaid järeldusi teha. Ootusteks on, et tulemused lähevad kokku varasema teooriaga. Seega eeldatakse, et enamus uussisserrändajad integreeruvad Eesti ühiskonda hästi ja selle tõttu nende identiteet avardub. Inimeste, kes ei sulandu nii hästi ühiskonda, identiteet kaldub rohkem koduse kultuuri poole, sest nad ei võta nii edukalt eestlaslikku mõtteviisi üle.

Esmalt antakse teoreetiline ülevaade identiteedist, immigratsioonist Eestis, võimalikest kohanemisteguritest ja akulturatsiooni strateegiatest. Sellele toetudes analüüsitakse saadud vastuseid ning arutletakse nende olulisuse üle.

1. Teoreetiline raamistik

Järgnevalt seletatakse lahti raamistik, milles töö asetseb. Kuna käesolevas uurimuses seostatakse kohanemist identiteediga sotsiaalsel tasandil, siis eelkõige pööratakse tähelepanu kultuurilisele ja rahvuslikule identiteedile. Seejärel antakse ülevaade migratsioonipoliitikast ja immigrantide statistikast Eestis, mis loob pildi hetkeolukorrast. Viimaseks kirjeldatakse kohanemist kui protsessi ning kuidas seda liigitada saab, sest see annab idee immigrantide rahulolust ja võiks olla aluseks edasise poliitika loomiseks.

1.1 Identiteedi mõistmine

Inimene on sotsiaalne olend, kellel on vaja kuuluvustunnet ning enda identifitseerimine ühiskonnas on selle aluseks. Identiteeti saab käsitleda nii individuaalsel kui ka grupi tasandil. Identiteet koosneb kategooriatest, kuhu inimene end paneb ja need omakorda loovad sotsiaalse nägemuse maailmast, mis tähendab, et see võib aja jooksul muutuda (Foner et al., 2018, 2). Individuaalne identiteet tuleb eelkõige psühholoogilistest protsessidest, samas kui grupi identiteet kujuneb sotsiaalsetest kontaktidest, kultuurist ja/või rassipõhiselt. Olgugi et erinevad identiteedi vormid täiendavad üksteist, keskendutakse siin töös kultuurilisele identiteedile, mis tekib traditsioonidest ja normidest, sotsiaalsele identiteedile, mis tekib inimgruppide vastastikkudest hoiakutest ja eeldustest ning rahvuslusele, mis on enamasti piiritletud territooriumi ja ajalooga.

Seth J. Schwartzi (*et al.*, 2006) kohaselt viitab sotsiaalne identiteet gruppidele, millega inimene end seostab ja mida ta eelistab. Kultuuriline identiteet on selle alaliik ja viitab seosele, mida inimene oma kultuuri vastu tunneb. (Schwartz *et al.*, 2006, 6). Sotsiaalse identiteedi teooria on psühholoogiline ja näeb, et inimestel on mitu identiteeti, mida nad aktiveerivad vastavalt olukorrale, olenevalt suhetest, seotusest inimgruppidega ja isiklikust narratiivist (Owens *et al.*, 2010, 488). See määrab, kui tugevalt ta ennast kogukonnaga seob.

Kultuuriline identiteet sisaldab edasi antud uskumusi, käitumisnorme, moraale, mis esinevad igapäevastes tegemistes, ja ka religiooni (Jensen, 2010, 190). Need loovad väärtuseid, mis võivad generatsioonide vahel erineda. Seepärast peab inimene otsustama, millise kultuuriga ta end seob, eeldades, et ta on kokku puutunud rohkem kui ühega. Olgugi et suhestumine

gruppidega toimib inimestel erinevalt, on siiski oluline koostöö, mis tagab, et kultuur on jätkusuutlik. Kõik etnilised grupid peavad kujundama enda ajaloo ja kultuuri, et legitiimsed olla, sest minevik annab neile kollektiivsuse ja tähenduse, mille tagajärjel võib tekkida rahvuslik seotus (Nagel, 1994, 163-164).

Rahvuslusele on keeruline ülesanne sulatada mitmeid identiteete ja erinevaid psühholoogilisi vajadusi üheks kokkusobivaks identiteediks, kuid selle peamine eesmärk on panna lojaalsust riigi vastu esikohale. Enamasti kujuneb rahvuslus olemasolevast kultuurist või seistes mingisuguse poliitilise korra vastu, aga mõningatel juhtudel võib see olla sunniviisiline, kui inimesi kategoriseeritakse vastu nende tahtmist päritolu põhjal (Piirimäe, 2007, 97-98). See ei määra aga identiteeti, mida inimene saab endale ise omastada.

Smith (1992) ja Grotenhuis (2016) nõustuvad, et rahvuslik identiteet tuleneb kultuurist, millega inimesed juba tuttavad on. Samuti on nad ühel meelel, et globaalne identiteet ei hakka domineerima, sest inimestel on ikkagi tung leida oma koht maailmas (Grotenhuis, 2016) ja Euroopa identiteedil ei ole ühist välja kujunenud ajalugu või ligipääsetavust, mida rahvuslik identiteet pakub (Smith, 1992). Smith (1992) leiab, et avanevas maailmas ei saa end vaid ühe tunnuse järgi määrata ja seega inimesed otsivad laiemat grupeerimist nagu etnilisus ja kodakondsus, kuhu end sobitada. Tema rahvusliku identiteedi dimensioonideks on populatsiooni seotus territooriumiga, jagatud ajaloolised mälestused, standardne kultuur, väljakujunenud töö- ja ressursi jaotus liikmete vahel, ühtsed õigused ja kohustused. (Smith, 1992, 58, 60) Grotenhuis (2016) usub samuti, et selleks et end kodanikuna tunda on vaja riiklikku territooriumit, kuid ka töötavat majandust. Ta käsitleb ka Shulmani ja Brubakeri ideid sellest, et rahvuslik identiteet tuleb eelkõige kogukonnast ehk see on alt-üles protsess ja oleneb inimestest, mitte poliitikast. Selle tõttu just haavatavamates riikides on rahvuslik identiteet oluline, sest inimene toetub turvatundeks valitsuse asemel pere, religiooni või kogukonna poole. (Grotenhuis, 2016, 125-128, 133)

Inimesel on vaja kuhugi kuuluda, isegi kui ta asub enda tuttavast kogukonnast ja kultuuriruumist väljaspool. Muutustega toimetulekuks valitakse kas alateadlikult või endale teadvustades mingi grupp kellega suhestuda. Kultuur kujuneb aja jooksul ja nendest inimestest, kes selle loovad, kuid teised võivad siiski end selle väärtustega siduda. Laialdasest kultuurilisest identiteedist saab tekkida rahvuslus, sest inimesed teevad juba koostööd ning olles ühiste arusaamadega, on ka lihtsam olla lojalne ühtsele riigile. Samas kultuuriline

identiteet on sotsiaalsem ja rahvuslik identiteet rohkem pragmaatiline, seega tavaliselt eelistatakse ühte teisele.

1.2 Migratsioonipoliitika ja immigrandid Eestis

Migratsioonipoliitika eesmärk suures pildis on reguleerida rännet vastavalt riigi huvidele, sest see on vältimatu nähtus, aga seda võib vaadelda nii probleemi kui ka lahendusena, mis aitaks näiteks tööturgu ja vananevat ühiskonda stabiliseerida (Lesínska, 2012, 241, 243-244). Eesti rahvaarv väheneb, mida muu hulgas sisseränne võiks lahendada ning selleks on juba loodud paremaid tugiteenuseid (Kaldur *et al.*, 2019, 16, 20). Eesti ei ole nii avatud multikultuursele ühiskonnale kui mõni naabritest, aga Euroopa Liitu kuuludes tuleb lähtuda selle kooskõlastatud põhimõtetest. Seda enam, et Liidu sees ei ole kontrollitud piire, peavad liikmed tegema sisserändajate osas tihedat koostööd (Kallas, 2011). Samas peab igaüks oma julgeoleku eest seisma ning vajadusel kasutama meetmeid, mis aitaks riigipiiri kaitsta. Liikmed olid ka nõus, et „poliitiliselt juhitud illegaalne migratsioon tuleb peatada“, aga inimeste vastu peab solidaarsust näitama (Välisministeerium, 2021).

Kultuuriministeeriumi (2021) andmetel elab Eestis 194 rahvuse esindajat ja neist 69% on eestlased. Põhilisteks probleemideks on regionaalne lõhestatus ja keeleline segregatsioon, sest rahvuste kontaktid vaba aja veetmisel ei ole tihenened. Siiski ühiskonna sidusus on suurenenud ning elanike suhtumine sisserändesse on muutunud positiivsemaks. (Kultuuriministeerium, 2021) Eristada tuleb immigrante, kes näevad Eestit kui vaheasukohta ja neid, kes tahavad jääda siia pikemaks ajaks. 2020 aastal said väljast poolt Euroopa Liitu 4710 inimest Eestisse elamisloa (Euroopa Rändevõrgustik, 2021). Samuti on ühiskonna lõhestatus suurem siis, kui rahvused ei ole omavahel segunenud ning uussisserändajad elavad põhilisest asustusest eemal. Kõige rohkem mitte-eestlasi elas 2021 aastal Harju maakonnas ning teiste suuremate punktidenä veel Tartu- ja Ida-Virumaal, nendest 173 727 inimest tulid väljast poolt Euroopa Liitu ja enamus olid venelased (Statistikaamet, 2021).

Riigid peavad oma rännet reguleerima, kuid migratsioon võib ka ühiskonnale hästi mõjuda. Näiteks töid välisüliõpilased Eestile eelmine aasta suure maksutulu (Rootalu, 2021), aga nad ei ole tavaliselt inimesed, kes kavatsevad pikemaajaliselt ühiskonda panustada. Enamasti on sisserändajad venelased, ukrainlased ja valgevenelased (Statistikaamet, 2021), keda

seostatakse lihttöö tegemisega. Nende kultuuriruum on sarnasem kui inimestel, kes tulevad väljast poolt Euroopa Liitu. Kaugematest kohtadest on 2021 aasta seisuga Eestis 8433 inimest, kellest suurem protsent on Aserbaidžaanist, Gruusiast ja Kasahstanist (*Statistikaamet*, 2021). Põhjusi, miks Eestisse tullakse ja siia jäädakse on mitmeid, samamoodi on ka immigrantide hakkama saamine erinev.

1.3 Kohanemise tegurid ja nende seos identiteediga

Uude ühiskonda astudes on sisserändajad ümbritsetud uute normide ja väärtustega. Kohanemine on eriti keeruline siis, kui uus keskkond erineb märgatavalt sellest, mida varem oma kodumaal tunti. Isegi kui immigrantid suudavad hästi kohaneda psühholoogiliselt ja kultuurselt, võivad nad ikka tunda end alaväärtustatuna, mis haavab nende heaolu (Safi, 2010, 161). Edukalt akultuuratsioonist annavad märku hea vaimne ja füüsiline tervis, rahulolu ja edukus tööturul, samuti on oluline inimese suhe tema identiteediga (Phinney *et al.*, 2001, 494, 501). Stabiilne personaalne identiteet ehk kindlad eesmärgid ja väärtused aitavad paremini uues kultuuris kohaneda (Schwartz *et al.*, 2006, 11).

Üldiselt on raske suhestuda sama palju oma kultuurilise ja uue rahvusliku identiteediga, aga head suhted inimgruppidega aitavad integratsioonile kaasa (Martiny *et al.*, 2020). Suurte muutuste ajal hoiavad inimesed eelkõige kinni endale tuntud väärtustest ja eelistustest (Schwartz *et al.*, 2006, 9). On inimlik toetuda millelegi tuttavale, kuid aja jooksul hakkab domineeriv grupp siiski inimese kohanemist mõjutama. Kui sisserändaja ei tunne, et ta sobib olemasolevasse rahvuslikku gruppi, tekib tal suurem tahtmine identifitseerida end oma kultuurse identiteediga (Martiny *et al.*, 2020, 322).

Kohanemine ei toimu ainult psühholoogilisel tasandil ja sotsiaalset identiteeti ei mõjuta ainult suhted teistega. Marcel Mečiar (2014) leiab, et kohanemist võivad suurel määral mõjutada ka immigratsioonipoliitika, tööturg ja selle vastuvõtt, haridus ja kultuuri õppimine, elamissituatsioon ning eelarvamused. Juba riiki sisenemisel on oluline see, kuidas inimest vastu võetakse. Konflikt võib tekkida sellest, et inimesele ei anta staatust, mida ta enda arust peaks saama (näiteks asüüli taotlejad) või siis ei aktsepteerita tööturul tema kvalifikatsioone, millega ta oli koduriigis vaeva näinud. Näiteks doktorikraadiga arstil on ilmselt raske sihtriigis koristajaks hakata, kuigi tema intellektuaalne küpsus peaks talle kohanemisel eelise andma.

Samuti mõjutavad majapidamistingimused seda, kuidas immigrant hakkama saab, sest põgenikelaagrites võivad pinged tülisid tihedamini esile kutsuda ja samuti esmamuljed võivad tekitada eelarvamusi, mis ei lase hiljem erinevatel gruppidel edukalt omavahel integreeruda. (Mečiar, 2014, 77-85)

Rahvusvahelise migratsiooni kontekstis toimub kohanemine esiteks sihtkultuuri väärtuste, käitumise ja ideaalide omastamises ning teiseks enda väärtuste ja uskumiste kinnipidamises (Schwartz, 2006, 2). Kuid see, kuidas neisse suhtutakse oleneb sellest, kui vastuvõtlik ühiskond on. Kazuko Suzuki (2012) loob oma mudeli, kus kohanemisel on erinevad tasandid. Esmalt mõjutab kohanemist riigi poliitika ja domineeriv ideoloogia, siis rahvuslikud mustrid ühiskonnas ning vähemuste kogukondade olemasolu ja nende toimimine. (Suzuki, 2012, 54) Goldlust ja Richmond (1974) keskenduvad samuti eelkõige riigi tasandil toimuvale, et aru saada, kui hästi kohanemine võiks toimida. Nende meelest on oluline demograafiline jaotus, linnastatus, riigi arengufaas, poliitiline kord, sotsiaalne kihistatus ja kultuuride mitmekesisus. Immigrandi poolseteks teguriteks märgivad nad riiki jäämise aja, rahulolu ja rände põhjuse. (Goldlust ja Richmond, 1974, 197-198) Need kõik tegurid võivad mõjutada identiteedi muutusi, aga eelkõige määravad nad sisserändaja edukuse kulgu.

1.4 Akulturatsioon ja selle liigid

Tänapäeval on aru saadud, et akulturatsioon toimub igas inimeses ja ühiskonnas erinevalt ning kaks poolt mõjutavad üksteist vastakuti. Hoiakud ja suhted panevad paika, milliseid strateegiaid kohanemisel kasutatakse. Kui sihtriigi ühiskond on piisavalt vastuvõtlik, oleneb akulturatsiooni protsess rohkem sisserändajast endast, vastasel juhul on suuremaks näitajaks poliitilised ja sotsiaalsed hoiakud.

Akulturatsiooni kui protsessi on mitmeti uuritud ning selle ümber ka erinevaid teooriaid loodud. Alguses nähti seda kui ühepoolset toimingut, kus immigrantid võtavad aeglaselt üle sihtriigi väärtused ja identiteedi (Van Oudenhoven et al., 2006, 640). See jäi aga uute teooriate keskel liiga lihtsaks, sest akulturatsiooni saab mõista erinevat moodi. Niisiis hakkas levima mitmedimensiooniline lähenemine, mis ühelt poolt võib tähendada seda, et sisserändajate akulturatsiooni protsess toimub mitmes omaduses (nagu väärtused, käitumine) ning teiselt poolt seda, et immigrantide kodune kultuur ja vastuvõtja riigi kultuur on eraldi seisvad (Van

Oudenhoven et al., 2006, 640-641). Akulturatsioon peaks tagama nii kultuuri säilitamise kui ka suhted ja kontaktid suuremas ühiskonnas (Hui *et al.*, 2015, 71). Akulturatsiooni lahti mõistatamiseks lähtutakse Berry (2011) mudelist ning toetatakse eelkõige kultuurilisele ja sotsiaalsele kohanemisele.

1.4.1 Sisserändaja poole kohanemine

Kui näidatakse huvi enda kultuuri hoidmisele, aga samas suhestutakse ka dominantse grupiga, toimub integratsioon (*integration*) (Berry, 2011, 6). Selle puhul kohanevad mõlemad osapooled üksteisega ning protsess toimub mitmes aspektis. Näiteks sotsiaalne integratsioon avaldub hariduses, poliitilises osaluses ja kuuluvustundes ning kultuuriline keeleoskuses, abielus ja suhtluses (Liebert et al., 2020, 197). Samas võib ka juhtuda, et ei näidata huvi enda ega teiste gruppide kultuuride vastu üles ja seega toimub marginaliseerumine (*marginalization*) (Berry, 2011, 6). Mõned uurijad on väitnud, et see ei pruugi toimuda sisserändaja valikute tagajärjena, vaid neile peale surutud kohanemise tõttu või inimestega, kes on valinud individualistlikuma lähenemise (Van Oudenhoven et al., 2006, 641).

Kui indiviid ei taha alles hoida enda kultuurilist identiteeti ja soovib igapäevaselt end seostada teiste kultuuriga, on tegu assimilatsiooniga (*assimilation*) (Berry, 2011, 6). Klassikaline assimilatsiooni teooria väidab, et kuna kontaktis olevate inimgruppide vahelised erinevused kaovad ajaga, toimubki ühesuunaline mobiilsus, kuid uuemad uuringud on leidnud, et nende lapsed ei kohane samamoodi ning seega assimilatsioon ei pruugi olla jäädav (Kislev, 2019, 93). Vastupidiselt, kui tahtetakse alles hoida enda kultuuri ja teistega end mitte siduda, on tegemist eraldumisega (*separation*) (Berry, 2011, 6). Selline valik võib tagada mugavuse ja turvalisuse, kui inimesed tunnevad diskrimineeritust või oma identiteedi kadumist (Van Oudenhoven *et al.*, 2006, 648).

1.4.2 Ühiskonna poolne kohanemine

Eeltoodud strateegiaid saab ainult siis kasutada, kui dominantne grupp on avatud ega taha mõjutada väiksemate gruppide käekäiku, mis alati nii ei toimi. Erinevad arvamused, kuidas sisserändajaid kogukonda tuua võivad tekitada konflikte ning kujundada teistsuguseid kohanemise strateegiaid.

Kui dominantne grupp surub väiksemale kultuurile eraldumist peale, on tegu segregatsiooniga (*segregation*) (Berry, 2011, 7). Sihtriik võib tunda, et see on suuremale kogukonnale parem, jättes vähemuste heaolu tagaplaanile. Sarnaselt, kui marginaliseerumine ei toimu vabatahtlikult, muutub see tõrjutuseks (*exclusion*) (Berry, 2011, 7). See viitab riigile, kus immigrante ei väärtustata ja ühiskonda hoitakse pigem suletuna (Van Oudenhoven et al., 2006, 642). Tõrjumine ei pea täielikult toimuma, vaid see võib ka mingites valdkondades diskrimineerimisena toimuda. Positiivsemalt, kui integratsioon toimub ühiskonnas terviklikult, nimetatakse seda multikulturalismiks (*multiculturalism*) (Berry, 2011, 7). See eeldab, et inimesed on avatud mitmetele kultuuridele ning aktsepteerivad erinevusi, aga ka riigi valmidust kohaneda erineva taustaga inimestega.

Siin töös keskendutakse eelkõige sisserändaja poolsele kohanemisele, mis tähendab, et immigrandid kas integreeruvad, assimileeruvad, marginaliseeruvad või eralduvad Eesti ühiskonnaga. Selleks tuleb hinnata kohanemistegurite alusel, kuhu inimesed ennast paigutavad ja miks selliseid valikuid tehti, et kaardistada siin elavat rahvastikku mitte ainult statistika, vaid kogukondliku tunnetuste alusel.

2. Uurimismetoodika

Arvestades praegust olukorda, mis on tekkinud nii sõdadest kui ka globaliseeruvast majandusest, peaks keskenduma rohkem sisserändaja sisemisele maailmapildile, et tema motivatsioonidest aru saada ja seeläbi aidata tal inimlikult kohaneda. Riigid on järjest rohkem avatud sisserändele. Ka Eesti otsib võimalusi, kuidas uusi talente siia püsivalt tööle saada. Samas inimesed otsivad ülemaailmselt uusi võimalusi ja perspektiivi. Kohanemine uute oludega on aga individuaalne ja oleneb indiviidi soovidest. Lähteriigi immigratsioonipoliitika võib kujundada immigrandi identiteedi valikut ja immigrandi suhe tema identiteediga võib ennustada kohanemise edukust (Phinney *et al.*, 2001, 494, 499).

Sellest tulenevalt on selle töö keskseks uurimisprobleemiks välja selgitada, millise akulturatsiooni strateegia kaudu uussisserändaja kohaneb Eesti ühiskonnaga ning kas ja kuidas see mõjutab tema identiteeti. Keskendutakse kolmandast riikidest saabujatele, sest nad on eeldatavasti harjunud teistsuguse kultuuriruumiga ja nende kohanemine võib olla raskendatud, kuid samas pole neile suurt fookust lõimumisprogrammides pandud, aga edaspidi võiks, sest tööturg ootab neid. Tulemused annaksid võimaluse lõimumist ja edasist immigratsioonipoliitikat veel paremini korraldada. Olgugi et valimi väiksusest silmas pidades ei saa teha kokkuvõtlikke järeldusi, loovad väljatoodud tähelepanekud siiski läbilõike sisserändajate soovidest ja vajadustest.

Käesolevas uurimistöös kasutatakse kvalitatiivset analüüsi, et analüüsida vastajate kogemusi Eestisse kolides ning tunnetusi seoses identiteedi ja oma kohaga ühiskonnas. Ankeetküsitlusega oleks saanud suurema valimi ja rohkem arvamusi, kuid need oleks jäänud pinnapealseks ja seetõttu otsustati intervjuude kasuks. Sellest tulenevalt on uurimuses teatavad kitsendused. See analüüs ei anna suuri järeldusi Eestis elavatest sisserändajatest, vaid pigem avab nende kogemusi ja maailmapilti.

Selleks, et jõuda võimalikult erinevate inimesteni, leiti *Settle in Estonia* abiga sobivad Facebooki grupid nagu *Expats in Estonia*, kus oma üleskutset jagada. Intervjueeritavatele pandi kriteeriumid, et nad on elanud Eestis vähemalt 1 aasta, aga mitte rohkem kui 6 aastat, nende koduriik on väljaspool Euroopa Liitu, Venemaad, Ukrainat ja Valgevenet ning seal juures eelistati inimesi, kes on kolmandatest riikidest, et kultuurilised erinevused veelgi rohkem välja

tuleksid. Siinses töös välistatakse eelmaintud riikidest sisserrändajaid, sest suuremad uurimused on nendele keskendunud ja neil on juba Eestis suurem kogukond, kellega integreeruda. Teistsuguse taustaga inimeste kaasamine annab ühiskonna toimimisest loodetavasti uue perspektiivi.

Toetudes uurimisküsimustele ja varasemale teooriale koostati intervjuu küsimused (lisa 1). Vestluse käigus küsimusi täpsustati ja nende sõnastust ning järjekorda muudeti vastavalt jutu kulgemisele. Intervjueeritavad leiti jaanuari keskpaigas ning vestlused viidi läbi veebruaris ja märtsis. Tulenevalt jätkuvast koroonasse nakatumise riskist ja asjaolust, et vastajad elavad erinevates Eesti paikades, tehti kõik intervjuud videokõne teel. Inimestele seletati enne, et intervjuu on anonüümne, nad võivad loobuda küsimusele vastamisest ja nende juttu salvestatakse. Igalt inimesel saadi ka kirjalik luba, et nende öeldut võib salvestada ja hiljem analüüsis kasutada.

Kokku tehti 16 intervjuud poolstruktureeritud küsimustega. Nendest 6 olid naised, 10 mehed ja vastajate keskmine vanus oli 31. Viidates on märgistatud vastaja sugu ja neile omastatud number järjekorra alusel ehk näiteks esimene intervjueeritav, kes oli naine, on märgitud kui *N001*. Seal juures oli üks inimene Kolumbiast, Sri Lankalt, Brasiiliast, Jeemenist, Indiast, Vietnamist, Kasahstanist, kaks inimest Türgist, Bangladeshist ja Pakistanist ning kolm Mehhikost. Pärast intervjuusid tehti valikulised transkriptsioonid, kus vastused jagati teemade alla ja need omakorda kodeeriti. Kooditabelite kategooriad võeti eelkõige teooriast, seal juures akulturatsiooni koodid jagunesid suhestamise põhjal ja integratsiooni koodid skaaladeks. Identiteedi koodide puhul tehti eristusi nii aja kui ka konteksti põhised.

Vastused jaotati olenemata intervjuu küsimuste järjekorrast vastavate uurimisküsimuste alla. Niisiis kolm peamist uurimisala on akulturatsiooni strateegia, integreerumise edukus ja identiteedi muutumine ajas. Kohanemise puhul jäeti teadlikult tagaplaanile psühholoogiline komponent ning toodi esile pigem kultuurilisi ja sotsiaalseid elemente. Seal juures akulturatsiooni strateegiat hinnati rohkem subjektiivsete tunnete põhjal ja integreerumise edukust objektiivsemate mõõdikute abil, olgugi et mõlemad tulenevad uuritavate hetkepõhisest emotsioonist ja seletustest.

Esimene osa analüüsist keskendub kohanemisele. Alguses vastatakse küsimusele „millise akulturatsiooni strateegia järgi uussisserrändaja kohaneb?“. Selle puhul vaadeldi just

kultuurseid tunnuseid ja kasutati subjektiivsemad mõõdikuid nagu milliseid koduriigi ja Eesti sündmusi ta tähistab, kui oluline on tema jaoks oma kultuuri hoidmine, kultuurilised erinevused ja milliste inimestega ta peamiselt räägib. Sellest saab teada, kuidas immigrandid uut ühiskonda vastu võtavad ja kas nende jaoks on Eesti väärtusruum oluline. Teise osana analüüsitakse integreerumise edukust, kus hinnatakse nii mõõdetavaid kohanemistegureid kui ka igapäevaseid kogemusi ja suhtumisi. Seal juures vastatakse küsimusele „kui edukalt Eestisse saabunud uusimmigrandid integreeruvad ja millest see sõltub?“. Selle teema all avatakse rohkem uue sisserändaja maailmapilti ning saab teada, kui palju abi ta kohanemisel tahab ja saab, kui rahul ta eluga Eestis on ja milliseid hoiakuid ta ühiskonnas tunnetab. See avab, mida riik saaks paremini teha ja millises suunas ühiskond arenema peaks.

Viimaseks analüüsitakse identiteedi muutuseid ja vastatakse küsimusele „kas ja kuidas muutub sisserändaja identiteet kohanedes uue kultuuriga?“. Vastused näitavad kui omaks on immigrandid Eesti mõttelaadi võtnud või kui tähtis on nende jaoks üldse kohanedes sisemiselt muutuda. Arutletakse ka selle üle, kas nende ideed akulturatsioonist ja identiteedist ühtivad, mis annaks tervikliku pildi sellest, kuidas inividid oma kogemustest tulenevalt kohanevad.

3. Uussisserändajate kohanemise ja identiteedi muutumise analüüs

Inimene ei vali kunagi täielikult ise, kuidas ta ühiskonnas kohaneb, sest see on kahepoolne protsess. Teatud valikud ja hoiakud võivad sisserändaja kindla akulturatsiooni strateegiani viia, kuid nende toimimine oleneb ka sellest, kuidas ühiskond omakorda neisse suhtub. Siinses analüüsis on inimesed pandud lihtsuse mõttes kindlatesse kastidesse ning keskendunud kultuurilisele ja sotsiaalsele poolele, kuigi on palju teisi, näiteks psühholoogilisi elemente, mis määravad, kuidas inimene uue ühiskonnaga suhestub ja millist mõju see tema identiteedile avaldab.

Intervjueeritavad olid Eestis elanud keskmiselt kolm aastat. Kaks inimest tulid siia armastuse pärast, kolm töö võimaluse jaoks, kolm nende koduriigis toimuva poliitilise korra või turvalisuse tõttu ja ülejäänud kaheksa õpinguteks. Peab ka mainima, et isegi kui põhiliseks tulemise põhjuseks olid õpingutega alustamine, siis välisülikool valiti enamasti sellepärast, et tunti, et oma koduriigis ei oleks neil häid võimalusi enda teostamiseks. Lisaks, nendest seitse inimest tõdes, et tahavad Eestisse jääda igaveseks või siis väga kauaks.

3.1 Kultuuriline kohanemine

Akulturatsiooni strateegia määramiseks võeti siin töös aluseks eelkõige kultuurilised suhtumised, mille kaudu liigitati inimesed nelja võimalikku kategooriasse. Kuigi ükski inimene ei olnud puhas näide ühestki strateegiast, siis keskenduti sellele, milliste inimestega ta rohkem suhestub ja kuidas ta erinevaid kultuure tunnetab. Nende tähelepanekute järgi tehti kokkuvõtlik tabel (lisa 2). Selle puhul peeti ka oluliseks, millistest traditsioonidest intervjueeritav nii enda riigist kui ka Eestist osa võtab ja kui oluline on tema jaoks üldse kultuurilisi sündmusi tähistada.

Eeldus on, et kui inimene tähistab sihtriigi traditsioone, siis ta on rohkem avatud uue kultuuri omastamisele ja see tõttu ka integreerub paremini. Eesti traditsioonide puhul tähistati kõige rohkem Jaanipäeva ja Iseseisvuspäeva, samuti eestipäraseid jõule ning sauna kui sotsiaalset üritust. Mainiti ka, et eestlastelt on üle võetud otsekohesem suhtumine, privaatsuse hoidmine ja looduse hindamine. Kuigi peaaegu kõik mainisid, et on osa võtnud eestipärastest pidustustest, olid paljude jaoks need seotud mitte niivõrd kultuuriga, vaid pigem nende sõprade

sooviga kaasata neid tähtpäevadele. Kommenteeriti, et „mu sõbrad viisid mind peole, aga ma ei tähistanud eriti midagi¹“ (N010), aga oli ka neid, kes võtsid kultuurilistest sündmustest aktiivsemalt osa „mind kutsuti koosolemistele ja nüüd ma kutsun inimesi minuga koos tähistama²“ (M004). Tundub, et enamus tähistab Eesti põhilisi traditsioone. Isegi kui nad ei seosta pidustusi kultuuriga, aitavad need kogemused ikkagi ühiskonda paremini sulanduda. Vastajatele meeldis ürituste juures peamiselt sotsiaalne aspekt, mis pole üllatav, sest paljude enda kultuurid on just seotud koosolemise ja perega.

Enamus inimesi ei pidanud väga oluliseks suuresti enda kultuuri tähistada või pidada kultuure üldse tähtsaks „ma olen elanud erinevates kohtades, ma ei erista väga kultuure³“ (M007). Siiski paljud mainisid, et tahavad hoida enda väärtusi „on mõningaid väärtusi, mida ma olen siin igatsenud, nagu kogukonna tunnetus (...)“⁴ (M005), peavad enda pere arvamusest lugu „pere ja mida nad arvavad on oluline⁵“ (N008) ja igatsevad kodust tunnet „on endiselt oluline hoida tunnet kodust⁶“ (N010).

Peamiseks põhjuseks, miks oma koduseid traditsioone ei tähistatud, oligi vastava kogukonna puudumine. Kommenteeriti, et „(...) tavaliselt on [need üritused] seotud kogukonnaga, kui sul on suur kogukond, siis võibolla on ka suurem tähistamine, aga siin ma lihtsalt teen midagi süüa, kui mul on aega⁷“ (M011). Samas mõned siiski tähistasid olulisemaid sündmusi, kutsudes sõpru sööma ja võtsid osa religioossetest traditsioonidest „ma pean paastu [Ramadani ajal], (...) ja peale seda kuud on meil [usupüha]⁸“ (M012). Oli ka neid, kelle jaoks polnud usulised sündmused tähtsad, „ma pole usklik, seega ma ei tee seda palvetamise asja⁹“ (M009). Seega võetigi suurematest traditsioonidest osa siis, kui neil oli kogukonda, keda sinna kaasata. Enamasti suheldi rahvusvahelise seltskonnaga, mis tähendas, et sõbrad tekkisid inimestest, kellega oli igapäevaselt tihedam kokkupuude, mitte ühine kultuuriruum. See võibolla aitas ka kohanemisega, sest polnud võimalik ainult koduste väärtuste juurde jääda.

¹ „my friends took me to a party, but I didn't really celebrate anything“ (N010)

² „I was invited to gatherings and now I invite people to celebrate with me“ (M004)

³ „I've lived in different places, I don't really differentiate between cultures“ (M007)

⁴ „there are some values that I missed here, like the sense of community...“ (M005)

⁵ „family is important and what they think“ (N008)

⁶ „it's still important to keep that feeling of home“ (N010)

⁷ „...usually [the events] are related to the community, if you have a big community then you might have a bigger celebration, but here I can just cook something if I have time...“ (M011)

⁸ „I participate in fasting [Ramadan], [...] and after that month we have Eid [al Fitr]“ (M012)

⁹ „I'm not religious, so I don't do that praying stuff.“ (M009)

Traditsioonidele lisaks, vaadeldi seda, kuidas inimesed erinevate kultuuridega suhestuvad, sest see näitas, kui hästi on sisserändaja uut ühiskonda vastu võtnud. Vähesed tõid välja tugevaid konflikte, kuid kõik tõdesid, et Eesti ja nende koduriigi kultuurid on väga erinevad. Põhiliselt nähti, et eestlased pole nii religioossed ja nende söömisharjumused on teistsugused. Sageli võrreldi ka eestlaste individualismi ja vaoshoitust kolmandate riikide kogukondlikuma ja emotsionaalsema lähenemisega. Enamasti toodi siiski erinevuste all sotsiaalseid aspekte välja, mis tähendab, et suhtlus on üks põhilisemaid viise, kuidas paremini kohaneda.

3.2 Heaolust tulenev kohanemine

Kui inimese põhilised vajadused on täidetud, saab ta rohkem keskenduda sotsiaalsele poolele, mis teda ühiskonnaga paremini seoks. Sellepärast on oluline aru saada, kui head võimalused uusimmigrandil Eestisse tulles on. Selle välja selgitamiseks võetakse arvesse rohkem mõõdetavaid kriteeriume nagu eluline rahulolu, rahulolu saadud abiga ja enda hinnang integreerumisele.

Intervjueeritavatel paluti hinnata enda vaimset heaolu, majanduslikku seisut, pakutavat abi ja integreerumise edukust skaalal 1-5 ning põhjendada enda hinnangut. Kokkuvõtvalt on kõikide skaalade keskmine 4. Kõige parem hinnang oli saadud abile, mis sisaldas endas nii meditsiini kui ka avalikke teenuseid, keskmisena oli hindeks 4,3. Sellele järgnes vaimne heaolu 4,2; edukus integreerimisel 4 ja majanduslik seis hindegaga 3,8. Tabelis 2 (lisa 3) on toodud kokkuvõtvalt koodidena seletused nendele hinnangutele.

Olenemata sellest, kuidas intervjueeritavad liigitati akulturatsiooni strateegiatesse, andsid enamus endale integreerumise puhul kõrge hinde. Enamasti läks kokku see, kuidas inimesi liigitati ja nende enda hinnang, vaid ühe puhul oli vastaja pannud hindeks 2, kuigi muude küsimuste puhul ütles ta, et ta elu on mugav ja ta suhtleb rohkem eestlastega, kui oma rahvuskaaslastega. See näitab, et hinnangud on tunnetuslikud ja subjektiivsed ning veelgi enam, kohanemise edukus sõltub mitmest asjaolust.

See, kuidas inimesel eluliselt läheb, on määrav selles osas, kui hästi integreerutakse, sest kohanemisel on oluline, et sisserändaja on rahul sellega, mida ühiskond talle pakub. Lisaks, kui inimene peab vähem mõtlema oma hakkama saamisele, saab ta paremini keskenduda

ühiskonda sulamisse ja suhtlemisele. Vaimse heaolu puhul mainiti mitu korda koroonast tingitud olukorda, mis tähendas, et inimestega ei saanud nii palju suhelda „kui pandeemia tuli 2020 ja me pidime rahvamassist eemalduma, hakkas see paljusid asju mõjutama¹⁰“ (M007). Paljude jaoks oligi toetav kogukond enda õnnelikkuse puhul määravaks. Need, kes olid sõpru leidnud, täheldasid enda vaimse tervise muutumist ja teised nägid sidemete puudumist raskusena „siin on raske inimestega sidet luua [...] ja ma vajan seda, et end paremini tunda¹¹“ (N010). Samuti mainiti ilma kui faktorit, mis tuju mõjutab „[tuju] võib kurvaks muutuda talvel ja kui on mitu nädalat järjest pime¹²“ (M016). Nenditi, et nüüd, kui ühiskond uuesti avaneb ja ilmad muutuvad paremaks, on ka mentaalselt lihtsam hakkama saada.

Enamus uskus, et liikus Eestisse tulles parema elu peale „ma arvan, et võrreldes majandusliku seisuga [kodus], siin ma võin rohkem saavutada¹³“ (M011) Küll aga mõjutab majanduslikku seisut see, kui oli vaja kooli kõrvalt töötada „mul pole palju vaba aega, aga ma ei nälgigi ka¹⁴“ (N001). Ka kaugtööl olid plussid ja miinused, sest mõnele see sobis „ma teenin Kanada palka Eesti hindade juures¹⁵“ (M003), samas kui teistele oli palgavahe probleemiks „ma teen kaugtööd ja [palga] vahetuskurss ei ole heas tasakaalus¹⁶“ (N010). Lisaks tõdeti, et koroonaja elektri kallinemine mängis hakkama saamisel rolli „elektrihinnad olid ühel hetkel probleemiks, aga ma sain hakkama, [...] kuigi mõned mu sõbrad pidid võtma laenu, et maksta¹⁷“ (M009). Selles valimis oli kõigil juba töö või ülikooli koht olemas ehk rahaliste vahendite otsimine väga keeruliseks ei osutunud, kuigi ajaplaneerimine ja ootamatused võisid hakkama saamist raskendada.

Elulise rahulolu puhul küsiti ka intervjuueeritavate arvamust riigi pakutavast arstiabist, avalikest teenustest ja üldisest abist, mida nad on saanud. Eeldatavalt, kui inimene tunneb, et ta saab tuge, on ta ka valmis rohkem integreeruma. Üliõpilased kommenteerisid meditsiinilist kindlustust ja seda, et kooli poolt oli tavaliselt inimene, kes aitas „sotsiaalse abiga ma olen

¹⁰ „When the pandemic came in 2020 and we had to really get away from crowds, it started affecting a lot of things“ (M007)

¹¹ „it's a hard here to connect with people [...] and I do need it, to feel better.“ (N010)

¹² „it can get sad during winter and when it's dark weeks in a row“ (M016)

¹³ „I think compared to the economic status [at home], here I can achieve more“ (M011)

¹⁴ „I don't have a lot of free time, but I am also not starving“ (N001)

¹⁵ „I'm earning Canadian salary with Estonian prices“ (M003)

¹⁶ „I do work remotely, and the [salary] exchange rate is not in very good balance“ (N010)

¹⁷ „the electricity prices were a problem at some point, but I managed, [...] some of my friends did take a loan to pay though“ (M009)

õnnelik, sest meil on inimene ülikoolis, kes aitab iga küsimusega¹⁸“ (M012). Mõningaseks probleemiks oli keelebarjäär, sest kõik vajalik info polnud inglise keeles kätte saadav või ei leitud arsti, kellega suhelda. Samas oli ka neid, kellel selliseid probleeme ei esinenud „ma sain abi, mida vajasin, isegi kui ma ei rääkinud eesti keelt¹⁹“ (N015). Üldiselt kiideti Eesti digilahendusi ja efektiivset asjaajamist paberimajanduses, kuigi toodi välja, et vajalik info läks vahepeal keele oskamatusse tõttu kaduma.

3.3 Sotsiaalne kohanemine

Sotsiaalse kohanemise all mõistetakse eelkõige suhtlust teistega, mida näitavad keeleoskus ja igapäevased kogemused. Isegi kui inimene tunneb end eraldatult või ei tee ühetegi sammu selleks, et uue ühiskonnaga paremini suhestuda, mõjutab ajapikku ümbritsev kogukond ikkagi ta käitumisharjumusi ja arusaami.

Kohalik keeleoskus on integreerumise puhul väga oluline, eriti kui tegemist on väikse riigiga, kus teised keeled pole nii levinud. Olgugi et suurem osa eestlasi räägib inglise keelt, tõdevad ka sisserändajad, et inimeste tundma õppimiseks on ikkagi vaja keelt õppida.

„Keele õppimine on nagu kultuuriline integratsioon. Ma arvan, et see on päris lõbus ja aitab, ma arvan, et sa saad laskuda sügavamatesse vestlustesse inimestega ja kuulda erinevaid vaatepunkte, vastasel juhul jääd välja.“
(M011)²⁰

Oli vähe neid, kes üldse ei pidanud vajalikuks eesti keelt õppida. Pigem ei õpitud ajapuuduse tõttu ning protsess venis pandeemiast tuleneva isolatsiooni või keele raskuse tõttu „ma tahtsin osaleda mõnedes tundides, aga siis pandeemia algas ja ma jätsin pooleli²¹“ (M007). Vastajad tõid ka välja, et eestlased hindavad proovikatseid isegi siis, kui osatakse vaid paari sõna „see on raske, aga isegi kui sa suudad öelda mõne sõna, ma tunnen, et inimesed hindavad seda²²“ (N008). Need, kes oskasid eesti keelt paremini, tõdesid, et see aitab usaldust luua.

¹⁸ “with social help I am happy, because we have a person in university, who can help with any questions” (M012)

¹⁹ „I got the assistance, that I required even if I didn't speak any Estonian” (N015)

²⁰ “It's kind of a cultural integration with language learning. I think it's quite fun and helpful, I think you can get into deeper conversations with people and hear different perspectives, otherwise you get left out.” (M011)

²¹ “I wanted to take some classes, but then the pandemic started and I dropped out” (M007)

²² „it's hard, but even if you can say a few words, I feel people appreciate that” (N008)

Polnud kedagi, kes oleks eestlastest täiesti eraldatud olnud. Suuremas osas mainiti, et eestlased on vaoshoitud, vähem emotsionaalsed, konfliktist hoiduvad, otsekohesed ja häbelikumad, samas kui intervjuueeritavad olid riikidest, kus oli tavalisem üksteise peale karjuda, võõraste inimestega vestlust alustada ja emotsioonidest rääkida. Sellegi poolest leidis mõni inimene, et võibolla probleem on hoopis tema nägemuses „(..) võibolla ma olen liiga vali, võibolla ma peaksin rohkem wait olema²³“ (N001) ja mainiti ka vastupidist, et eestlastega on lihtne sõbruneda „tegelikult on päris lihtne sõpru leida, sa lihtsalt pead nendega [eestlastega] rääkima²⁴“ (M003) või et immigrandid ise ei näe piisavalt vaeva „90% ma süüdistaksin [sisserändajaid], et nad ei pinguta välja minemiseks ja sõprade leidmiseks²⁵“ (M005).

Sobiva kogukonna omamine on kohanemisel oluline, sest see aitab leida oma kohta ühiskonnas ning tugiisikud võivad paljude küsimustega aidata. Suuremas osas vastatigi, et integreerumisele aitas kõige rohkem kaasa kas kindlad sõbrad, kes Eestit tutvustasid või siis nende enda avatud iseloom, mis aitas kiiresti sõprussuhteid luua “ma arvan, et osa mu iseloomust on võime kommunikeerida erinevate kultuuridega²⁶“ (M005). Kõige paremini läks neil, kellel oli Eestis peresidemeid:

„Ma arvan, et see on minu jaoks teistsugune kui teiste jaoks. Kui ma saabusin siia, ma olin väga teretunud oma endise naise pere ja ta sõprade poolt [...] ma veetsin esimesed 6 kuud Karksi-Nuias. [Nende kaudu] ma sain üritustele, tantsudele ja kõikidele nendele kultuurilistele asjadele minna, ma väga armastasin seda. Nii et [...] kui ma peaksin kellegagi ülejäänud elu elama, oleksid need eestlased.“ (M003)²⁷

Enamusele tundus, et nad on siin hästi vastu võetud ja neid koheldakse teiste suhtes võrdselt. Intervjuudest jäid kõlama enamjaolt head sõnad eestlaste kohta, mis oli mõne võrra üllatuslik. Samas peab mainima, et suurem osa valimist ei olnud märgatavalt tumeda nahaga või siis nad tegutsesid alal, kus olid avatumad inimesed „Ma elan akadeemilises mullis. Kõik, kellega ma

²³ „...maybe I am too loud, maybe I should shut up more“ (N001)

²⁴ „I actually find it pretty easy to make friends, you just got to talk to them [Estonians]“ (M003)

²⁵ “90% I would blame it on [expats] for not making an effort to actually try to go out there and make friends” (M005)

²⁶ „I think it's part of my personality [to be] able to communicate with different cultures.“ (M005)

²⁷ “So I think it's different for me than others. When I arrived here, I was really welcomed by my ex-wife's family and by her friends [...] I spent my first 6 months in Karksi-Nuia . [Trough them] I managed to get to events, dances and all these cultural things, I absolutely loved it. So [...] if I had to live with someone for the rest of my life, it would be Estonians.” (M003)

kontakti loon on kõrgharitud, [...] kes on väga migratsiooni poolt²⁸“ (M002). Inimesi jättis külmaks, kui keegi oli neile midagi rassistlikku öelnud, sest agressor oli kas purjus või nad lihtsalt ei saanud täpselt aru, mida neile öelda tahetakse.

Samas märgiti, et ongi vahe, mis eesmärgiga sisserändajad siia tulevad. Paljud olid arvamusel, et õpilased ja IT-alal töötajad on oodatud, teised mitte eriti. Vahet nähti ka generatsioonides, kus nooremad on avatumad „noorem generatsioon on rohkem vastuvõtlik, samas kui vanem elanikkond näitab vahel enda vastumeelt²⁹“ (M014). Lisaks kritiseeriti seda, et lõimumiseks toimuvatel üritustel saavad suhelda siiski ainult sisserändajad omavahel ning eestlastest jäävad nad ikkagi eemale:

„Imelik on see, et kui on üritused, et välismaalasi integreerida, nad panevad nad lihtsalt suhtlemiseks ruumi, aga seal ei ole ühtegi eestlast, seega nad on ikkagi mullis ega räägi eestlastega.“ (M011)³⁰

Põhiliselt leiti, et sotsiaalsetel üritustel käimine aitas neil paremini integreeruda. Paljud said abi ka sõpradelt või mentorilt, kelle nad varakult leidsid. Peaaegu kõik nõustusid, et eesti keele oskamine aitaks neil paremini integreeruda. Samuti mainisid mitmed, et nende iseloom on neid kõige paremini aidanud. Mõned, kes tundsid, et on liiga introvertsed enda koduse sotsiaalse kultuuri jaoks, suhestusid selles osas eestlastega; aga teisalt poolt väga sotsiaalsed inimesed tõid just oma avatuse põhjuseks, mille tõttu nad on eestlastega hästi läbi saanud.

3.4 Akulturatsiooni võimalik mõju identiteedile

See, kuidas sisserändaja oma identiteeti näeb, annab märku sellest, kuidas ta kohanenud on. Tugev side ühe või teise poolega näitab eelkõige, kuidas ühiskond temasse suhtub. Selle juures on ka oluline arvestada, kuidas inimene end üldiselt identifitseerib, sest muidu on raske aru saada muutustest, mis tema maailmapildis toimuvad, ja pidada silmas asjaolu, et identiteet on

²⁸ „I am living in this [...] academic bubble. Everyone I make contact with is very highly educated, [...] who are very pro-migration“ (M002)

²⁹ “the younger generation is more accommodating, whereas the older population sometimes show their disapproval” (M014)

³⁰ “The strange thing is, when there are events to integrate foreigners, they just put them in a room to socialize, but there aren't any Estonians, so they're still in a bubble and you don't talk to Estonians.” (M011)

ka paljugi kontekstist sõltuv. Kolmandas tabelis on kokkuvõtlikud vastused antud kodeeritud kujul (lisa 4).

Intervjueeritavaid liigitati kui inimesi, kellel oli alguses tugev rahvuslik ja kodustest väärtustest tulenev identiteet ning neid, kellel pole endi sõnul kunagi erilist sidet ühegi riigi või grupiga olnud. Enamus vastajaid leidsid, et nad ei ole eriti rahvuslikult meelestatud „...see on tore, see on mu kodu, aga mul ei ole rahvuslikku uhkust³¹“ (N001). Kuigi mõned tunnistasid, et varasemalt on nad rahvuslikumad olnud. Samas tunti, et kui nad peavad end millegi järgi identifitseerima, siis suurt rolli mängib see, kus nad kõige kauem elanud on ja mis riigi pass neil on „...ma elasin seal enamus oma elu, mul on selle [riigi] pass, seega kust ma pärit olen peab [avaldama mõju]³²“ (M012). Lisaks, asiaadid kaldusid end rohkem identifitseerima rassi järgi, kuigi alati mitte täielikult vabatahtlikult „ma arvan, et mind enamasti nähakse asiadina ja ma näen ennast ka nii, sest see teeb mind erinevaks³³“ (M011). Nende seas oli ka inimesi, kes ei andnud endale kindlat identiteeti, vaid uskusidki, et see on pidevas muutumises ja sõltub paljudest erinevatest asjadest.

Enamasti seostati ennast tööga või tegevustega, mida parasjagu tehti. Näiteks loodusalasid õppijad nägid end kui teadlasena ning praktilistel õppekavadel õppijad kui vastava ala spetsialistina. Sellest tulenevalt ala või töökohta vahetades, seostasid nad ennast eelkõige just valitud valdkonnaga „ma enamasti räägin oma kolleegidega ja veedan enamus päevast töö, nii et ma arvan, et mu töö mõjutab mind isegi rohkem kui perekond³⁴“ (M004). Olles muutuvus olukorras ja eemal tuttavatest, on loogiline, et inimesed kalduvad selle poole, mis nende päeva täidab.

Isegi inimesed, kes pidasid Eestit koduks ja tundsid sellega suurt sidet, ei vastanud, et nad seoksid oma identiteedi uue riigiga. Sellegipoolest nõustuti, et kohanemiseks on vaja vastu võtta uusi mõtteviise „ma tahan kohaneda, niisiis mu identiteet muutub³⁵“ (N013). Pigem leiti, et immigrerumine andis neile suurema vabaduse valida endale sobivaid inimesi ja väärtusi, millega nad suhestuda tahavad „ma arvan, et ma nüüd saan oma väärtused, otsustades mida ma

³¹ „...it's very nice, it's my home, but I don't have national pride“ (N001)

³² „...I lived there most of my life, I have the passport, so where I'm from has to [make an impact]“ (M012)

³³ “I think I am mostly seen as Asian and I do see myself as that as well, because that is what makes me different” (M011)

³⁴ „I mostly talk to colleagues and spend most of my day at work, so I would think my job affects me even more than family“ (M004)

³⁵ “I want to adapt, so my identity will change” (N013)

tahan, mitte sellest, mida inimesed kodust teevad³⁶ (M012). Samas osad tundsid küll, et nad on juba eestlaslikke käitumisviise üle võtnud ning peaksid koju naastes uuesti ümber harjuma.

Oli neid, kes arvasid, et identiteet pole üldse oluline või siis ei muutu, sest inimesed jäävad samaks „minu jaoks ei ole vahet kust sa pärit oled või kus sa oled, sa oled ikka sina³⁷“ (N006). Leiti ka, et inimesed ei muutu teistsuguseks, vaid pigem selliseks, kes nad olema peavad³⁸. Lisaks oli inimesi, kes hoolimata Eesti mõjust jäid siiski enda juurtele kindlaks „mul on väärtused, mis on minusse juurdunud, aga ma tunnen, et asjad muutuvad aega mööda³⁹“ (M016).

Üldiselt seostatigi identiteeti kogunenud väärtustega ning see kogukond, kes kandis kõige sobivamaid väärtusi, oli ka üksus, mille järgi identifitseeriti. Vähesed pidasid selle juures oluliseks sünniriiki või rassi, vaid sidusid end pigem tekkinud sõpruskonnaga. Oli inimesi, kes pidasid identiteeti pidevalt muutuvaks ja kohanevaks ning ka neid, kes ei näinud sellel üldse tähtsust. See, et keegi ei näinud sisimas tugevamat sidet Eestiga, ei tähenda, et meie ühiskond poleks neid hästi vastu võtnud. Valimis olidki inimesed, kes panid suuremat rõhku muudele sidemetele ja see on positiivne, et jäi vabadus seostada end neile sobivate tunnustega.

³⁶ *“I think now I get my values, by deciding what I want, not because people from my home do it” (M012)*

³⁷ *„for me it doesn't matter where you're from or where you are, you're still just you“ (N006)*

³⁸ *“I think, growing up isn't so much about becoming different, I think it's about becoming more who you are” (N008)*

³⁹ *„I have values [...] that are rooted in me, but I feel like things will change [over time]“ (M016)*

4. Arutelu

Käesolevas uurimuses analüüsiti, kuidas uussisserändajad Eestis kohanevad, millest see sõltub, millised on nende valukohad ja kuidas need kogemused võivad nende identiteeti mõjutada. Kuigi kohanemine ja inimeste harjumused sõltuvad väga mitmest asjast, üritati valimis osalejad teooria kohaste tunnuste abil kastidesse panna. Ükski inimene ei olnud puhas näide ühest akulturatsiooni strateegiast, veelgi enam kuna analüüs tehti vastustega, mis kõlasid hetkeemotsiooni põhjal. Siiski leiti valimist iga akulturatsiooni alaliigi kohta vähemalt üks näide ja kuigi vastused jagati koodide alla, võeti arvesse ka muude küsimuste vastuseid.

Näiteks polnud ühtegi inimest, kes tunneksid ennast ühiskonna poolt täiesti tõrjutult või kes ei suhtle mitte kellegagi. Sellegipoolest leidus inimesi, kes ei tundnud igatsust kodu vastu ega sidet oma kultuuriga ja samas ei tahtnud tähistada ka ühtegi osa Eesti kultuurist ning need liigitati marginaliseerumise alla. Oluline osa oli ka suhtlusel ja need samad inimesed vastasid, et kas ei otsi kindlat sõpruskonda või siis ei ole saavutanud kellegagi kogukondlikku tunnetust. Samamoodi eraldumise all ei olnud kedagi, kes suhtleks ainult oma rahvuskaaslastega või peaks lugu ainult kodusest kultuurist. Siiski oli inimesi, kes ütlesid, et nad pole suutnud eestlastega sügavamalt sidet luua ning sellepärast pigem suhtlevad rahvusvaheliste inimestega. Suhtlusest tulenevalt pole neile ka piisavalt Eesti kultuuriüritusi tutvustatud ja see tõttu tähistavad nad pigem koduseid traditsioone. Oluline osa oli ka pereväärtustel, mida nad ei tahtnud Eesti individualistlikuma lähenemise vastu vahetada.

Nii marginaliseerumise kui ka eraldumise puhul on märgata, et nii liigitavad end inimesed, kes on siin olnud vähem kui kaks aastat. Esmased halvad muljed on juba tekitanud tunde, et nad ei kuulu siia ja kuigi nende hulgas on inimesi, kes kavatsevad Eestisse kauemaks jääda, plaanib suurem osa neist paari aasta jooksul lahkuda ja seega pole neil ka motivatsiooni eestlastega pidevamat suhtlust otsida.

Imselt ei tule üllatusena, et inimesed, kes on Eestis kauem elanud, on ka paremini ühiskonda sulandunud. Neil on tihedam suhtlus eestlastega ja rohkem aega, et eesti keelt õppida, millest paljud on ka osa võtnud. Integreerumise hindamisel asetati just rohkem rõhku eestipärastele üritustele ja suhtlusgruppidele, sest inimesel võib olla palju sõpru ja eluliselt mugav, kuid see võib ka toimuda siis, kui ta pole üldse eestlastega suhelnud. Sellegipoolest sobis enamus

valimist integreerumise kriteeriumitesse. Üldiselt kohanetakse siin hästi ja ajapikku muutub side Eestiga tugevamaks nagu ka lõimumismonitooringud on täheldanud (*Kultuuriministeerium, 2020, 99*).

Inimeste rahulolu siinse eluga on päris kõrge. Kõige kõrgemalt hinnati abistavaid teenuseid, mis läheb kokku ka suuremate uuringutega (*Kultuuriministeerium, 2020, 96*). Samuti hindasid enamus oma majanduslikku ja mentaalset seisuga heaks. Siin kohal tuleb meele pidada, et peaaegu kõigil oli õppe- või töökoht siin juba olemas või siis see leiti kiiresti, mis andis kindlasti palju stabiilsust, võrreldes pagulastega, kes peavad nullist alustama. Mitmed mainisid ebakindluse põhjustajaks pandeemiat, mille käigus oli vaimselt raskem hakkama saada, keerulisem töötada ja suhelda.

Pidev suhtlus on oluline nii keele praktiseerimiseks kui ka heaolu säilitamiseks. Peaaegu kõik mainisid oma integratsiooni aeglustuseks keeleõpet. Need, kes olid juba natukene õppinud, tõdesid, et see aitab neil eestlaste maailmavaatest paremini aru saada ja lihtsamini kohaneda. Samuti integreerusid need paremini, kellel oli kindlad tugiisikud, kes neid aitasid. Oluliseks loeti ka enda initsiatiivi suhelda, sest eestlased seda sammu ise pigem ei astu. Hoolimata keelebarjäärist ja kultuurilistest erinevustest, oli enamusel jäänud hea mulje Eestist, mis aitas üldisele heaolule kaasa.

Eelnevalt juba mainitud, annavad edukast akultuuratsioonist märku hea vaimne ja füüsiline tervis, rahulolu ja edukus tööturul, samuti on oluline inimese suhe tema identiteediga (Phinney *et al.*, 2001, 494, 501). Kui inimese peamised vajadused on täidetud, saab ta rohkem mõelda oma sisemistele väärtustele ja see tõttu vaadeldi, kuidas ta identiteet võib kohanemise ajal muutuda. Selles valimis seostati end pigem väärtuste ja käitumuslike harjumuste, kui rahvuslike tunnustega. Samuti mängis suuremat rolli päritolu riik ning lähedust Eestiga mainiti vähem, kuigi see ei tähenda, et sidet Eestiga ei oleks, vaid pigem seda, et seos avalduski rohkem käitumuslikes, mitte rahvuslikes tunnetuses.

Kuigi valim oli väike, joonistus sealte välja varasemalt kinnitatuid mustreid. Sotsiaalne identiteet aktiveerubki vastavalt olukorrale (Owens *et al.*, 2010, 488) ja kultuuriline identiteet sisaldab edasi antud uskumusi, käitumisnorme, moraale, mis esinevad igapäevastes tegemistes (Jensen, 2010, 190). Paljud vastasid, et nad juba näevad, kuidas nad saavad eestlastelt uusi

harjumusi ja väärtusi, mis tulevad otseselt inimestelt, kellega nad suhtlevad, aga ka vabast ühiskonnast, kus nad saavad rohkem ise otsustada, millega end seostada.

Üldiselt on raske suhestuda sama palju oma kultuurilise ja uue rahvusliku identiteediga, aga head suhted inimgruppidega aitavad integratsioonile kaasa (Martiny *et al*, 2020). Ka siin töös leiti, et kui uussisserändajad on saavutanud head sidemed, suudavad nad Eesti kultuuri üle võtta, ilma enda oma hülgamata. Kuigi osad neist pidasid enda identifitseerimisel kodust kultuuri tähtsamaks, olid nad siiski Eesti väärtusi üle võtnud. Vastajad, kes paigutati assimilatsiooni kategooriasse, seostasid enda identiteeti ka kõige rohkem sellega, kus nad parasjagu elavad. Varasemate uuringute põhjal on leitud, et kui sisserändaja ei tunne, et ta sobib olemasolevasse rahvuslikku gruppi, tekib tal suurem tahtmine identifitseerida end oma kultuurse identiteediga (Martiny *et al*, 2020, 322). See muster peegeldus ka siinses analüüsis, sest neid, keda paigutati eraldumise alla, ei suhestunud Eesti kultuuriga ja pidasid tähtsaks eelkõige koduseid väärtusi. Marginaliseerunud inimeste puhul leiti, et nad ei pea ühe või teise grupiga identifitseerimist oluliseks ja pigem kohanesid uue olukorra kui kultuuriga.

Kõige olulisemateks tulemusteks jäävad kõlama üldine hea kohanemine ja rahulolu eluga, samuti see, et inimesed on valmis avama enda maailmavaadet ja suudavad uue ühiskonna väärtusi üle võtta, isegi kui kultuurid on vastandlikud. Eesti halbadest külgedest jäi enim kõlama halb ilm, mis on selles osas positiivne, et inimesed ei saa seda kontrollida, seega sellega tuleb lihtsalt leppida. Teisena mainiti ka küllaltki kinnist ühiskonda, kuid saadi ka aru, miks see ajalooliselt nii on ja leiti, et natukese pingutamisega on võimalik kogukonda sulanduda. Heade külgede osas kiideti protseduuride efektiivsust ja ümbruskonna turvalisust, mis on jällegi heaolu saavutamiseks olulised komponendid.

Kuigi enamus leidsid, et nad on Eestisse oodatud ja hästi vastuvõetud, esitati ka kitsaskohti, mida tuleks tähele panna. Esiteks seda, mis osas toimub integratsioon. Paljud tundsid, et olid leidnud enda koha ühiskonnas, kuid seda teiste välismaalaste toel. Integratsiooni eesmärgil tehtud üritused koondasid teisi immigrante ning suhtlus eestlastega jäi ikkagi kaugeks. Edaspidi võiksid sellega tegelevad organisatsioonid leida viise, kuidas rohkem kaasata eestlasi taolistele üritustele, et suhtlus oleks pidevam. Suhtlusest tekitatud probleemid viivad teise kitsaskohani, milleks leiti, et kuigi elektroonilised võimalused aitasid efektiivsusele kaasa, oli keelebarjäärist tulenev segadus regulatsioonide ja pakutavate teenuste üle. Eelkõige paistis see välja, kui taotleti pikemat elamisluba, sest esmaste lubade saamine oli üpris lihtne, aga

pikemaks ajaks jäämine keerulisem. Selle puhul võiks Eesti mõelda, kuidas teha kergemaks nende inimeste hoidmine, kes tahavad siin oma elu kujundada ja päriselt ühiskonda panustada. On näha, et järjest rohkem nähakse Eestit kui võimaluste maad ning me peaksime seda ära kasutama, investeerides ühiskonda panustavatesse inimestesse.

Kokkuvõte

Globaliseerivas maailmas on inimeste sisseränne suurenenud ja seega riikidel on vaja arvestada erineva kultuuritaustaga inimestega, et olla ühiskonnana vastuvõtlik ja meelitada uusi talente enda riiki. Käesolevas uurimistöös analüüsiti, kuidas kolmandatest riikidest uussisserändajad Eestis kohanevad ja millist mõju see nende identiteedile avaldada võib. Varasemates uuringutes on rohkem käsitletud vene ja ukraina rahva suhet eestlastega. Siin keskenduti pigem inimestele, kellel ei ole Eestis tugevat kogukonda ja seega integratsioon võib osutuda keerulisemaks. Töö eesmärgiks oli avada immigrantide kogemusi ja probleeme, et nende sisendite järgi saaks edasisi lõimumisprogramme paremini korraldada.

Töös seletati lahti, kuidas tekib ja muutub identiteet. Seal juures asetati rõhku sotsiaalsele identiteedile, mis kujuneb suhete, väärtuste ja kultuuriruumi alusel. Samuti anti ülevaade Eesti immigrantrahvastikust ning kohanemisteguritest, millest väljendus, et sisserändaja sisemine heaolu on suur indikaator integratsiooni edukusel. Viimaks seletati lahti John Berry akulturatsiooni mudel, millega saab inimeste käitumist kindlasse strateegiasse paigutada nelja kategooria alusel: integreerumine, assimileerumine, eraldumine ja marginaliseerumine. Teooriaid ja vastuseid kokku pannes sai analüüsida, kas see, kuidas sisserändaja kohaneb, mõjutab seda, mida ta enda identifitseerimisel tähtsaimaks peab.

Uurimuses kasutati kvalitatiivset analüüsi. Selleks viidi läbi 16 intervjuud erinevatest riikidest inimestega, kes on Eestis üks kuni kuus aastat elanud. Saadud vastused võeti kokku ja kodeeriti. Kategooriatena kasutati teoriast kujunenud kolme teemablokki: akulturatsioon, heaolu ja identiteedi muutused. Kuigi valimist ei saanud teha üldistavaid järeldusi, andsid need siiski sisendit selles osas, mida immigrant tunda võib ja mida integratsiooni protsessis parandada saaks.

Peamine uurimisküsimus oli kui hästi uussisserändajad Eestis kohanevad, millest see sõltub ja kuidas see võib mõjutada nende identiteeti. Probleemi lahti mõtestamise jaoks kasutati kolme täpsustavat küsimust. Esmalt uuriti, millist akulturatsiooni strateegiat kohanemiseks kasutatakse. Enamjaolt liigitati vastajad integratsiooni alla, mis varasemate uuringutega kooskõlas näitab, et immigrandid kohanevad meie ühiskonnaga hästi. Selle põhjal oli lihtsam analüüsida, millest nende integratsioon sõltub. Paljudele oli abiks saadud tutvused ja avatud

suhtumine. Samuti mainiti, et hea keeleoskus aitab kõige paremini ühiskonda sulanduda. Pidevam suhtlus eestlastega oleks abiks, sest tihtipeale isegi integratsiooni puhul leiti sõpru eelkõige välismaalaste seast ega tuntud tugevamat sidet Eesti kultuuriga. Sellegipoolest võeti üle eestlaste väärtusi ja käitumisharjumusi. Kuigi esines kultuurišokki, ei pidanud sisserändajad end ümber identifitseerima, vaid pigem võtsid osa vabadusest end kodustest väärtustest pisut eemaldada ja eestlaslike omadustele ruumi teha. Üldiselt ei avaldanud ümberkohanemine kellegi identiteedile suurt mõju, vaid pigem avardas seda.

Positiivne oli see, et välismaalastel jäi eestlastest üldiselt hea mulje ning immigratsiooni protseduurid toimusid efektiivselt. Eesti on aastate jooksul teinud arengut selle osas, et välismaalaste suhtes avatum olla ja neid paremini ühiskonda kaasata. Enamus tõdes, et nende heaolu on kolimisega paranenud. Siiski mängib õppe- või töökoht suuremat rolli kui kogukond nende ümber. Negatiivsema hinnanguga olidki need inimesed, kes tundsid, et ei saa piisavalt tuge. Pidev suhtlus eestlastega andis individile tunde, et on osa ühiskonnast. Seega organisatsioonid peaksid edaspidi veelgi rohkem tegelema sellega, et sisserändajad saaksid just eestlastega tuttavamaks.

Siin valimis oli peaaegu kõigil õppe- või töökoht olemas, mis tähendas, et integratsioon oli sujuvam. Ilmselt oleks sõjapõgenike kohanemine teistsugune. Tööd võiks edasi arendada sellega, et intervjuuerida veelgi rohkem inimesi või keskenduda pagulastele, kellele ei saa kohe stabiilset elujärge pakkuda. Oli mõnevõrra üllatuslik, et intervjueeritavatel olid valdavalt head kogemused kogu protsessiga, kuid see võis ka tuleneda sellest, et õppides või töötades nad tundsid kohe end ühiskonna osana. Tõenäoliselt oleks inimeses sisemist kriisi rohkem, kui ta saabub riiki ilma plaanita. Sellele maailmapildile peaks veelgi keskenduma, et Eesti saaks neid riigina toetada.

Summary

Immigration is more frequent in the globalizing world and so countries need to take people from different backgrounds into account for society to be more accepting and attract new talents. In this thesis it was analyzed how new immigrants from third world countries adapt in Estonia and what kind of effect it can have on their identity. Earlier research focuses more on Russians' and Ukrainians' relationship with Estonians. Here the focus is shifted to people, who do not necessarily have a strong community in Estonia and therefore integration can be trickier. The aim of this research is to share expats experiences and problems in hopes that these inputs can be used to make integration programs better.

It was explained how identity is formed and can change. More emphasis was put on social identity, that forms based on relationships, values and culture. In addition, an overview was given of Estonian immigrant population and adapting factors, which indicated, that the well-being of expats is a big part of a successful integration. Lastly, John Berry's acculturation model was explained, based on what people can take on a certain strategy, depending on the four categories: integration, assimilation, separation and marginalization. By putting together theories and answers, it was analyzed, if expats' integration strategy affects what they emphasize on the most in their identity.

Qualitative analysis was used in this research. 16 interviews were conducted with people from different countries, that had lived in Estonia for one to six years. Obtained answers were summarized and coded. Three theme blocks based on previous theory were formed, those being acculturation, well-being and identity changes. Even though the sample size was not big enough for definitive conclusions, the answers gave an insight into what expats might feel and what can be changed about the integration process.

The main research questions were how well new immigrants integrate in Estonia, what does it depend on and how can it change their identity. Three questions were formed to open the problem. Firstly, it was examined, what kind of strategy was used to adapt. Most people fell under the integration category, which in accordance with previous studies, shows that immigrants adapt well with our society. Based on that, it was analyzed what their integration depends on. Many found help from new acquaintances and their open personality. In addition,

it was often mentioned that a good knowledge of the local language helps the most with fitting in. More frequent conversations with Estonians would help, because often even if expats felt integrated, their friends were still mostly other expats, and they did not feel a stronger connection to Estonian culture. Regardless, immigrants took over Estonians values and habits. Even if many admitted a culture shock upon arrival, they did not have to recreate their identity, instead they found it liberating to take a step away from values of home and make room for Estonian way of being. Overall, adapting to new society did not significantly affect anybody's identity, but gave it opportunity to broaden.

On the positive side, expats' impression of Estonians was good overall and immigration processes were smooth. Estonia has developed over the years to be more accommodating to expats and merge them into society better. The majority admitted that their welfare has gotten better by relocating. Still, the study or work environment plays a bigger role than the community around them, because it is more present in their lives. The people, who were more negative, felt they did not get enough support. Continuous communication with Estonians is what made the individuals feel like a part of society. So organizations should try to engage Estonians with expats more.

In this sample, almost everyone already had a university spot or a job, which meant that integration was smoother. The case would probably be different with a sample of war refugees. This research could be further developed by interviewing more people or focusing on refugees, that cannot be offered a stable life straight away. It was somewhat surprising to hear that most had a good experience with the whole immigration process, but it could also be dependent on the fact that by studying or working, they could right away feel like a part of society. People, who come to a different country without a plan, would probably have more of an internal crisis. That is a viewpoint that must be focused on even more, so Estonia as a country could support them in times of need.

Kasutatud allikad

Arnett Jensen, Lene. 2010. „Coming of Age in a Multicultural World: Globalization and Adolescent Cultural Identity Formation.” *Applied Developmental Science* 7 (3): 189–196.

Berry, John W. 2011. „Integration and multiculturalism: Ways towards social solidarity.” *Papers on social representations* 20 (1): 1-21.

Desilver, Drew. 2022. „After a month of war, Ukrainian refugee crisis ranks among the world’s worst in recent history,” 25 märts, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2022/03/25/after-a-month-of-war-ukrainian-refugee-crisis-ranks-among-the-worlds-worst-in-recent-history/> (kasutatud 18 aprill 2022)

Foner, Nancy; Kay Deaux ja Katharine M. Donato. 2018. „Introduction: Immigration and Changing Identities,” *The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences* 4 (5): 1–25.

Goldlust, John, ja Anthony H. Richmond. 1974. „A Multivariate Model of Immigrant Adaptation.” *The International Migration Review* 8 (2): 193–225.

Grotenhuis, René. 2016. „National Identity: A Model and Its Content.” *Nation-Building as Necessary Effort in Fragile States*, Amsterdam University Press: 125–152.

Hui, Bryant Pui Hung, Sylvia Xiaohua Chen, Cynthia Man Leung, John W. Berry. 2015. „Facilitating adaptation and intercultural contact: The role of integration and multicultural ideology in dominant and non-dominant groups.” *International Journal of Intercultural Relations* 45: 70-84.

Kaldur, Kristjan; Kats Kivistik, Triin Pohla, Mart Veliste, Nastja Pertsjonok, Maarja Käger, Ave Roots. 2019. „Uussisserändajate kohanemine Eestis.” *Balti Uuringute Instituut, Uuringuaruanne*: 1-170.

Kallas, Kristina. 2011. „Eesti varjupaigapoliitika Euroopa perspektiivis,” *Riigikogu toimetised* 24.

Kislev, Elyakim. 2019. "Open Markets, Closed Societies: The Dual Assimilation of Immigrants in Western Europe." *Social Science Research* 82 (August): 92–104.

Kultuuriministeerium. 2020. „Eesti Ühiskonna Lõimumise Monitooring 2020.“ 1-122.

Kultuuriministeerium. 2021. „Lõimumisprogramm 2021-2024.“

Lesińska, Magdalena. 2012. „Migration policy matters.“ *European immigrations: Trends, structures and policy implications*, toim Marek Okólski. Amsterdam University Press, 239–258.

Liebert, Saltanat, Mona Siddiqui ja Carolin Goerzig. 2020. „Integration of Muslim Immigrants in Europe and North America: A Transatlantic Comparison.“ *Journal of Muslim Minority Affairs* 40 (2): 196–216.

Martiny, Sarah E, Laura Froehlich, Jilwan Soltanpanah ja Maria S Haugen. 2020. „Young Immigrants in Norway: The Role of National and Ethnic Identity in Immigrants' Integration.“ *Scandinavian Journal of Psychology* 61 (2): 312–324.

Mečiar, Marcel. 2014. „Immigrant Identity, Social Adaptation and Post-Secular Society in Europe.“ *New Multicultural Identities in Europe: Religion and Ethnicity in Secular Societies*, toim. Erkan Toğuşlu, Johan Leman ja İsmail Mesut Sezgin. Leuven University Press: 1: 73–94.

Nagel, Joane. 1994. „Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture.“ *Social Problems* 41 (1): 152–176.

Okólski, Marek. (toim.) 2012. *European immigrations: Trends, structures and policy implications*. Amsterdam University Press.

Owens, Timothy J., Dawn T. Robinson ja Lynn Smith-Lovin. 2010. „Three Faces of Identity.“ *Annual Review of Sociology* 36: 477–499.

Penninx, Rinus; Dimitrina Spencer ja Nicholas Van Hear. 2008. „Migration and Integration in Europe: The State of Research.“ *ESRC Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS) University of Oxford* 1-18.

Phinney, Jean; Gabriel Horenczyk, Karmela Liebkind ja Paul H. Vedder. 2001. „Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective.“ *Journal of social issues* 57 (3): 493-510.

Piirimäe, Eva. 2007. „Eesti rahvuslus Euroopa kontekstis,“ *Ajalooline Ajakiri*, 1 (119): 93–109.

Rootalu, Kadri. 2021. „Töötavad välistudengid ja -vilistlased töid Eestisse üle 13 miljoni euro maksutulu.“ *Statistikaamet*: <https://www.stat.ee/et/uudised/tootavad-valistudengid-ja-vilistlased-toid-eestisse-ule-13-miljoni-euro-maksutulu> (kasutatud 17 jaanuar 2022)

Safi, Mirna. 2010. „Immigrants’ Life Satisfaction in Europe: Between Assimilation and Discrimination.“ *European Sociological Review* 26 (2): 159–176.

Schwartz, Seth J., Marilyn J. Montgomery ja Ervin Briones. 2006. „The Role of Identity in Acculturation among Immigrant People: Theoretical Propositions, Empirical Questions, and Applied Recommendations.” *Human Development* 49 (1): 1–30.

Siseministeerium. 2021. <https://www.siseministeerium.ee/uudised/vabariigi-valitsus-kehtestas-2022-aasta-sisserande-piirarvu-ja-siseminister-selle-jaotuse> (kasutatud 29 detsember 2021)

Siseministeerium ja Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt. 2021. Rändestatistika ülevaade 2016-2020.

Smith, Anthony D. 1992. „National Identity and the Idea of European Unity.” *Royal Institute of International Affairs* 68 (1): 55–76.

Statistikaamet. 2021. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV069U/table/tableViewLayout2 (kasutatud 17 jaanuar 2022)

Suzuki, Kazuko. 2012. „The State, Race, and Immigrant Adaptation: A Comparative Analysis of the Korean Diaspora in Japan and the United States.” *Regions & Cohesion* 2 (1): 49–74.

Van Oudenhoven, Jan P., Colleen Ward ja Anne-Marie Masgoret. 2006. „Patterns of Relations between Immigrants and Host Societies.” *International Journal of Intercultural Relations* 30 (6): 637–651.

Välisministeerium. 2021. „Välisminister Liimets: poliitiliselt juhitud illegaalne migratsioon tuleb peatada,” 11 august, <https://vm.ee/et/uudised/valisminister-liimets-poliitiliselt-juhitud-illegaalne-migratsioon-tuleb-peatada> (kasutatud 29 detsember 2021)

Work in Estonia. <https://www.workinestonia.com/> (kasutatud 9 mai 2022)

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO). 2021. „End ‘appalling’ Belarus-Poland border crisis, UN rights office urges,” 21 detsember, <https://news.un.org/en/story/2021/12/1108502> (kasutatud 18 aprill 2022)

Lisad

Lisa 1: Intervjuu kava

Taustainfo:

1. Which country did you come from?
2. Describe how you got to Estonia. What led you to come to Estonia and leave your country?
3. How long have you been in Estonia? For how long do you intend to stay?
4. How old are you?
5. What was the process of getting a residence/living/studying permit like?
6. What do you do in everyday life?

Akultuuratsiooni strateegia:

7. What kind of traditions from your home country do you still part take in/celebrate?
8. What kind of cultural things have you taken over from Estonians?
9. How important is your home culture and preserving it to you?
10. What kind of cultural differences have you noticed between Estonia and your country of origin?
11. Can you give an example how the cultural differences have posed a challenge/conflict for you?
12. How much do you feel that you are welcome here? Do you feel you have equal opportunities here with everybody?
13. How happy are you with the help given (medical, social)? (1-5)
14. What kind of people do you mostly talk to here?
15. How easy was it to find a community you connected with? What made it easy/hard?
16. Have you had any regrets coming here?

Integreerumise edukus:

17. How would you rate your well-being here (mentally)? (1-5)
18. How would you rate your economic status? (1-5)
19. How do you rate your success of integrating into Estonian society/settling here? (1-5)
20. Who or what has helped you the most with the integrating process?
21. Have you studied Estonian or are planning to? How has it helped you/ do you think it will help with integrating?

Mõju identiteedile:

22. According to what do you identify yourself the most? (ex race, role, country)
23. How has it changed with living in a different country?
24. As a result of your experiences do you feel more connected to Estonian culture or your home country's culture? Why?

Nägemus Eestist:

25. How do you view Estonia's migration policy, if you could give it a rating? (1-5)
26. How would you rate Estonians' attitude/stand towards immigrants/expats? (1-5)
27. What do you like the most about Estonia?
28. What would you say is the worst thing about Estonia?

Lisa 2: Tabel 1. Akulturatsiooni strateegia

KATEGOORIA	KOOD	NÄIDE
assimileerumine	hoiab rohkem Eesti kultuuri, tunneb end pigem eestlasena	“that part [living at home] is in my past” “I just feel I belong here, more than anywhere else” “I feel I’m more Estonian [..] I am kind of a patriot”
	suhtleb põhiliselt eestlastega	“I mean I do have plenty of local friends, we see each other pretty much every day” „I mostly [talk] to Estonians and Finnish people “
integreerumine	tähistab mõlemat kultuuri, tunneb end nii ühe kui teisena	“It’s a weird hybrid” “at my core, I am still [who I was], but I think I just take best of both”
	suhtleb erinevast rahvusest inimestega sh eestlastega	“I am always going to have international friends, but I speak to Estonians as well.”
eraldumine	hoiab vaid enda kultuuri, suhestub ainult koduse kultuuriga	“for me it’s still important to keep that feeling of home” “the family culture, values and the strong bond that comes with it [..] those I would never want to leave”
	suhtleb põhiliselt oma rahvuskaaslastega	“I mostly talk to international people and well, even with Estonians, I do talk to them, but in English”
marginaliseerumine	ei tähista ega taha hoida kumbagi kultuuri, ei suhestu kellegagi	“I still don’t have a good understanding of this culture” “all the cultures are mixed now, [..] but I don’t preserve any of it”
	ei suhtle eriti kellegagi, tunneb end tõrjutult	“here, it’s a bit difficult to communicate” “..I don’t feel like I have found a community yet”

Lisa 3: Tabel 2. Integreerumise edukus

KATEGOORIA	KOOD	NÄIDE
Eluline rahulolu	Vaimne heaolu	„compared to my previous experiences, life here is great” “I am very peaceful living here” “covid made a lot of difference”
	Majanduslik heaolu	“the electricity prices are rising, for some reason we haven't gotten a raise at work so it's not improving” “I am more financially secure here”
	Rahuolu pakutava abiga	“I know it's a struggle for newcomers to find a English speaking doctor” “communication can be hard”
Eesti keele oskus	Ei taha õppida	“It doesn't seem very practical, when only like 900000 people speak it”
	Pole veel õppinud, aga tahab	“I feel that I'm missing out so much, so once I improve myself in [learning Estonian] I will be able to move forward”
	On õppinud, oskus pole väga hea	“I know some phrases, but I haven't had too much practice”
	Keeleoskus on väga hea	“it's cool [...] people find it impressive [when] I speak [Estonian]”
Enda hinnang integreerumisele	Tunneb vähem sidet teistega	“I must work from home, I don't see anybody that much. I don't have so much chance to meet local people” “I have people I hang out with, but they're not really friends [...] it's on surface level”
	Tunneb rohkem sidet	“I found a good group of Estonian people [...], they help me settle” “I think Estonians like me, I have a good relationship with them”
Nägemus eestlaste suhtumistest, hoiakutest	Pigem halb	“they're good when you study, but [...] they don't really want you to stay longer after that” “Estonians are still a little bit more racist”
	Pigem hea	“I never experienced any problems based on where I'm from” “I think most Estonians are very receptive to foreigners”
	Varieeruv	“immigrants who have good jobs are welcomed here, others probably not so much”

Lisa 4: Tabel 3. Akulturatsiooni mõju identiteedile

KATEGOORIA	KOOD	NÄIDE
Identiteet alguses	Koduriigist ja antud väärtustest tulenev	„a lot comes from my family, so [my home] culture is my core and where I came from” “[..] 10 years ago I was really a nationalist.”
	Puudus tugev side koduriigiga	“my nationality means nothing to me”
Identiteedi muutus	Tööst, tegevusest tulenev	“[identity] changes from place to place, but right now I feel like my work defines me”
	Riigist, ümbritsevatest väärtustest tulenev	“I think I am mainly like the people I’m surrounded by, so I take [the culture] of those people” „I feel like now I can decide more, what values I want to keep“
	Identiteet ei ole oluliselt muutunud	“I think people will always just be people [..] no matter, where you’re from”

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eleriin Kuuskmäe (isikukood: 60001020831) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Uussisserändajate kohanemine Eestis ja selle võimalik mõju nende identiteedile“, inglise keelse pealkirjaga „The adaptation of new immigrants in Estonia and its possible effect on their identity“, mille juhendaja on Heiko Pääbo

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.